

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Ministerstwo Sprawiedliwości, www.gov.pl/sprawiedliwosc [Translation already published on the official website of the Polish Ministry of Justice]. Permission to re-publish this translation has been granted by the Polish Ministry of Justice for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC

© Ministerstwo Sprawiedliwości, www.gov.pl/sprawiedliwosc [Tłumaczenie zostało już opublikowane na oficjalnej stronie Ministerstwa Sprawiedliwości]. Zezwolenie na publikację tego tłumaczenia zostało udzielone przez Ministerstwo Sprawiedliwości wyłącznie w celu zamieszczenia w bazie Trybunału HUDOC

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA

PIERWSZA SEKCJA

SPRAWA BIERSKI PRZECIWKO POLSCE

(Skarga nr 46342/19)

WYROK

*Niniejsza wersja została sprostowana w dniu 24 października 2022 r.
na podstawie Reguły 81 Regulaminu Trybunału*

Artykuł 8 • Obowiązki pozytywne • Niepodjęcie przez władze działań mających na celu przywrócenie kontaktów ojca z dorosłym, ubezwłasnowolnionym synem, co skutkowało brakiem kontaktów przez ponad dwa lata • Brak uregulowań prawnych chroniących prawo skarżącego do życia rodzinnego

STRASBURG

20 października 2022 r.

OSTATECZNY

20/01/2023

Wyrok ten stał się ostateczny zgodnie z warunkami określonymi w art. 44 ust. 2 Konwencji. Może podlegać korekcie wydawniczej.

W sprawie Bierski przeciwko Polsce

Europejski Trybunał Praw Człowieka (Seksja Pierwsza), zasiadając jako Izba w składzie:

Marko Bošnjak, *Przewodniczący*,
Krzysztof Wojtyczek,
Alena Poláčková,
Erik Wennerström,
Lorraine Schembri Orland,
Ioannis Ktistakis,
Davor Derenčinović, *Sędziowie*,

i Renata Degener, *Kancelarz Sekcji*,

uwzględniając:

skargę (nr 46342/19) przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej wniesioną do Trybunału w dniu 23 sierpnia 2019 r. na podstawie art. 34 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności („Konwencja”) przez obywatela polskiego, Stanisława Bierskiego („skarżący”);

decyzję o zakomunikowaniu sprawy rządowi polskiemu („Rząd”);

uwagi przedstawione przez strony,

obradując na posiedzeniu niejawnym w dniu 20 września 2022 r.,

wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

WPROWADZENIE

1. Niniejsza skarga dotyczy zarzutów naruszenia prawa skarżącego do dostępu do sądu oraz prawa do poszanowania jego życia rodzinnego z uwagi na to, że sądy odmówiły rozstrzygnięcia o sposobie utrzymywania kontaktów z jego dorosłym, ubezwłasnowolnionym synem.

FAKTY

2. Skarżący urodził się w 1949 r. i mieszka we Wrocławiu. Otrzymał pomoc prawną i był reprezentowany przed Trybunałem przez B. Słupską-Uczkiewicz, prawnik praktykującą we Wrocławiu.

3. Rząd był reprezentowany przez swojego pełnomocnika, J. Sobczaka, z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

4. Okoliczności faktyczne sprawy można streścić w następujący sposób.

I. PRÓBY UZYSKANIA PRZEZ SKARŻĄCEGO ROZSTRZYGNIECIA O SPOSOBIE UTRZYMYWANIA KONTAKTÓW Z SYNEM

5. W 1999 r. skarżący zawarł związek małżeński z A.R. i w tym samym roku urodził się ich syn, D.B. Syn cierpi na zespół Downa.

6. W 2001 r. skarżący i A.R. rozwiedli się, a syn zamieszkał z matką. Jak skarżący stwierdził w stanowisku, A.R. utrudniała mu kontakt z D.B.;

wyduje się jednak, że dokonano niezbędnych ustaleń, dla D.B. ustanowiono opiekuna, a skarżący odzyskał kontakt z synem, choć nie tak często, jak sobie tego życzył.

7. W dniu 25 października 2017 r. skarżący wystąpił do Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu o rozstrzygnięcie o sposobie utrzymywania kontaktów z D.B. w drodze postanowienia o zabezpieczeniu. Skarżący podniósł, że jego syn ukończy 18 lat w dniu 13 listopada 2017 r., a zatem opiekun ustanowiony dla D.B. nie będzie już pełnił swojej funkcji. Stwierdził również, że A.R. nie pozwoliła mu widywać się z synem w terminach „wskazanych w wyroku”.

8. W dniu 27 grudnia 2017 r. Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Śródmieścia przychylił się do tego wniosku i zabezpieczył kontakty skarżącego z D.B. w drodze postanowienia tymczasowego, obowiązującego do czasu zakończenia postępowania. Stwierdził, że skarżący ma prawo widywać się z synem w pierwsze i trzecie soboty każdego miesiąca w godzinach od 10:00 do 17:00 w obecności opiekuna. Skarżący miał odbierać D.B. z miejsca zamieszkania, a następnie odprowadzać go do domu.

9. Skarżący twierdził, że pomimo powyższych ustaleń do września 2018 r. widział się z D.B. tylko pięć razy, podczas gdy powinien był się z nim widzieć osiemnaście razy. Wynikało to z działań A.R. zmierzających do utrudniania skarżącemu kontaktu z ich synem.

10. W dniu 26 lutego 2018 r. na wniosek A.R. Sąd Okręgowy we Wrocławiu orzekł o ubezwłasnowolnieniu D.B.

11. W dniu 24 maja 2018 r. Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu ustanowił A.R. opiekunem D.B.

12. W dniu 4 października 2018 r. Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu oddalił wniosek skarżącego o rozstrzygnięcie o sposobie wykonywania kontaktów z D.B. i uchylił swoje postanowienie z dnia 27 grudnia 2017 roku o tymczasowym rozstrzygnięciu sposobu wykonywania kontaktów. Sąd uznał, że skarżący nie jest uprawniony do żądania kontaktów z dorosłym, ubezwłasnowolnionym synem. Powołał się na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2018 r., zgodnie z którą „rodzicom dorosłego dziecka, które jest ubezwłasnowolnione całkowicie z powodu niepełnosprawności umysłowej i dla którego ustanowiono opiekuna, nie przysługuje uprawnienie do żądania rozstrzygnięcia przez sąd [...] o sposobie utrzymywania kontaktów z [...] dzieckiem”. We wszystkich kwestiach dotyczących osoby lub majątku osoby ubezwłasnowolnionej wyłącznie opiekun jest uprawniony do wystąpienia do sądu rodzinnego o dokonanie stosownych ustaleń. Wniosku nie może złożyć żadna inna osoba. Sąd podobnie nie może dokonać stosownych ustaleń z urzędu. W związku z tym sąd powołał się na art. 593 Kodeksu postępowania cywilnego.

13. W dniu 13 listopada 2018 r. skarżący wniósł apelację. Zarzucił między innymi, że sąd pierwszej instancji nie wysłuchał jego i D.B.

14. W dniu 18 stycznia 2019 r. Sąd Okręgowy we Wrocławiu oddalił apelację skarżącego. Przyjął fakty ustalone przez sąd pierwszej instancji i jego uzasadnienie prawne, uznając, że skarżący nie był uprawniony do ubiegania się o rozstrzygnięcie o sposobie utrzymywania kontaktów z dorosłym, ubezwłasnowolnionym synem. Co do wysłuchania D.B., sąd uznał, że zgodnie z odpowiednimi przepisami Kodeksu postępowania cywilnego, w sprawach tego rodzaju sąd może przesłuchiwać osoby małoletnie, natomiast D.B. był już osobą dorosłą. Ponadto, jak wskazano w aktach sprawy, D.B. nie reagował na zadawane mu pytania, a komunikacja pomiędzy nim a osobami, których nie znał, była niemożliwa. Sąd dalej potwierdził, że w polskim porządku prawnym nie istniał przepis pozwalający na rozstrzygnięcie o sposobie utrzymywania kontaktów rodzica z dorosłym dzieckiem, w tym w szczególności z dorosłym dzieckiem, które jest ubezwłasnowolnione całkowicie.

II. ZDARZENIA PO ZAKOMUNIKOWANIU SPRAWY RZĄDOWI

15. W dniu 18 lutego 2019 r. skarżący złożył do Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu wniosek o zmianę opiekuna D.B. i ponownie o rozstrzygnięcie o sposobie utrzymywania kontaktów z synem.

16. W toku postępowania sąd poinformował właściwego prokuratora o toczącym się postępowaniu, zaś w dniu 8 czerwca 2020 r. Prokurator Okręgowy we Wrocławiu wystąpił do sądu o rozstrzygnięcie o sposobie utrzymywania kontaktów skarżącego z synem.

17. W dniu 17 listopada 2020 r. Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Śródmieścia oddalił oba wnioski skarżącego. Nie znalazł podstaw do zmiany opiekuna D.B. i potwierdził, że skarżący nie dysponuje legitymacją procesową do żądania rozstrzygnięcia o sposobie utrzymywania kontaktów z dorosłym synem. Sąd rozpoznał jednak również wniosek prokuratora i uwzględnił go w części. Stwierdził, że od września 2018 r. A.R. samowolnie utrudniała skarżącemu kontakt z D.B. Sąd ustalił między innymi, że wnioskodawca miał prawo widywać się z D.B. w każdą drugą sobotę miesiąca w godzinach od 10:00 do 13:00 w obecności opiekuna.

18. Zarówno skarżący, jak i A.R. wnieśli apelację.

19. W dniu 17 marca 2021 r. Sąd Okręgowy we Wrocławiu częściowo zmienił postanowienie sądu pierwszej instancji. W zakresie prawa do kontaktów skarżącego zasadniczo utrzymano jednak w mocy decyzję z dnia 17 listopada 2020 r.

WŁAŚCIWE RAMY PRAWNE I PRAKTYKA

I. KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

20. Artykuł 593 Kodeksu postępowania cywilnego w istotnym dla sprawy zakresie stanowi:

„Zezwolenia we wszelkich ważniejszych sprawach, które dotyczą osoby lub majątku osoby pozostającej pod opieką, udziela sąd opiekuńczy na wniosek opiekuna.”

II. KODEKS RODZINNY I OPIEKUŃCZY

21. Kontakty z dziećmi regulują art. 113-113⁶ Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Przepisy te dotyczą jednak tylko kontaktów dorosłych z małoletnimi dziećmi. Ich zastosowanie wyklucza się więc po tym, jak dziecko ukończy 18. rok życia, nawet jeżeli jest ono ubezwłasnowolnione.

III. UCHWAŁA SĄDU NAJWYŻSZEGO Z DNIA 17 MAJA 2018 R.

22. W dniu 17 maja 2018 r. Sąd Najwyższy podjął uchwałę (III CZP 11/18), która brzmi następująco:

„Rodzicom dorosłego dziecka, które jest ubezwłasnowolnione całkowicie z powodu niepełnosprawności umysłowej i dla którego ustanowiono opiekuna, nie przysługuje uprawnienie do żądania rozstrzygnięcia przez sąd opiekuńczy o sposobie utrzymywania kontaktów z tym dzieckiem”.

PRAWO

I. ZAKRES SPRAWY

23. Trybunał zauważa, że po tym, jak Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu zawiadomił prokuratora o toczącym się postępowaniu i po tym, jak prokurator złożył stosowny wniosek, ostatecznie rozstrzygnięto o sposobie utrzymywania kontaktów przez skarżącego z synem. Natomiast w okresie od dnia 4 października 2018 r. do 17 listopada 2020 r. – czyli przez ponad dwa lata – nie dokonano żadnych rozstrzygnięć, które umożliwiałyby skarżącemu widywanie się z synem. Trybunał zajmie się zatem zarzutami skarżącego w odniesieniu do tego konkretnego okresu.

II. DOPUSZCZALNOŚĆ

Zastrzeżenia wstępne Rządu

1. Stanowiska stron

24. Rząd twierdził, że skarżący nie wyczerpał dostępnych krajowych środków odwoławczych, w szczególności nie złożył wniosku w trybie art. 168 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, na podstawie którego to wniosku sąd mógłby wydać zarządzenie, jeżeli opiekun nie sprawował należycie opieki. Podniósł nadto, że skarżący winien był wystąpić z pozwem o ochronę dóbr osobistych na podstawie art. 23 i 24 Kodeksu cywilnego.

25. Skarżący twierdził, że wniosek na podstawie Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego nie był skutecznym środkiem prawnym, ponieważ w jego drodze nie można było doprowadzić do określenia sposobu utrzymywania kontaktów z synem. Wniosek ten miałby raczej na celu możliwość zmiany wyznaczonego przez sąd opiekuna w sytuacji, gdyby ten nie wykonywał swoich obowiązków należycie. Pozew o ochronę dóbr osobistych podobnie nie mógł doprowadzić do pożądanego skutku.

2. Ocena Trybunału

26. Trybunał zauważył, że skarżący nigdy nie twierdził, iż A.R. sprawowała opiekę w sposób nienależyty. Jego zarzut dotyczył tego, że w krajowym porządku prawnym nie było odpowiedniego przepisu, który umożliwiałby mu złożenie wniosku o rozstrzygnięcie przez właściwy sąd o sposobie utrzymywania kontaktów z dorosłym synem, który jest ubezwłasnowolniony całkowicie. Sądy dwukrotnie potwierdziły, że skarżący nie miał legitymacji procesowej do złożenia takiego wniosku (zob. paragraf 12 i 14 powyżej).

27. W odniesieniu do pozwu o ochronę dóbr osobistych Trybunał zauważył, że ten środek prawny mógłby być skuteczny tylko wtedy, gdyby skarżone działanie lub bezczynność były bezprawne. W niniejszej sprawie, odmawiając rozpoznania wniosku skarżącego, sądy powołały się na odpowiednie przepisy krajowe.

28. Wynika z tego, że środki prawne, na które powołuje się Rząd, nie mogły doprowadzić do rozstrzygnięcia o sposobie utrzymywania kontaktów przez skarżącego z synem. W każdym razie Rząd nie wykazał, że jest inaczej. W świetle powyższych okoliczności zastrzeżenia wstępne Rządu należy oddalić.

29. Trybunał stwierdza, że skarga nie jest ani w sposób oczywisty nieuzasadniona, ani niedopuszczalna na jakiejkolwiek innej podstawie wymienionej w art. 35 Konwencji. Należy ją zatem uznać za dopuszczalną.

III. ZARZUCANE NARUSZENIE ART. 6 UST. 1 KONWENCJI

30. Skarżący zarzucił, że nie miał skutecznego dostępu do sądu. Skarżący powołał się na art. 6 ust. 1 Konwencji, który w odpowiednim zakresie stanowi:

„Każdy ma prawo do sprawiedliwego [...] rozpatrzenia jego sprawy [...] przez [...] sąd [...] przy rozstrzygnięciu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym [...]”

31. Trybunał przypomina, że to do niego należy dokonanie subsumpcji w sprawie, i że wcześniej stwierdził, iż podczas gdy art. 8 Konwencji nie zawiera żadnych wyraźnych wymogów proceduralnych, proces decyzyjny prowadzący do podjęcia środków ingerencji musi być sprawiedliwy i należy w nim zapewnić należyte poszanowanie interesów zagwarantowanych w art. 8 (zob. między innymi *Kutzner przeciwko Niemcom*, skarga nr 46544/99, § 56, ETPC 2002-I; *Guerra i Inni przeciwko Włochom*, 19 lutego 1998 r., § 44, *Zbiór Wyroków i Decyzji* 1998-I; oraz *Ignaccolo-Zenide przeciwko Rumunii*, skarga nr 31679/96, § 99, ETPC 2000-I).

32. W niniejszej sprawie Trybunał uważa, że zarzut skarżącego na podstawie art. 6 Konwencji jest ściśle związany z jego zarzutem na podstawie art. 8 i w związku z tym może być rozpatrywany jako część tego drugiego.

IV. ZARZUCANE NARUSZENIE ART. 8 KONWENCJI

33. Skarżący zarzucił, że odmowa rozstrzygnięcia o sposobie utrzymywania kontaktów z dorosłym, ubezwłasnowolnionym synem stanowiła naruszenie jego prawa do życia rodzinnego, wynikającego z art. 8 Konwencji, który stanowi:

„1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji.

2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa, z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób”.

A. Stanowiska stron

34. Skarżący twierdził, że pomimo przeszkód, jakie stwarzała A.R., udało mu się utrzymać kontakty i dobre relacje z D.B. do momentu ukończenia przez syna 18 lat. Fakt, że sądy krajowe odmówiły rozstrzygnięcia o sposobie utrzymywania kontaktów z D.B. po tym, jak stał się pełnoletni, stanowił ingerencję w prawo skarżącego do życia rodzinnego. Ingerencja ta nie była

„konieczna w demokratycznym społeczeństwie” i doprowadziła do zerwania więzi rodzinnych skarżącego z synem, co stanowiło naruszenie art. 8 Konwencji.

35. Skarżący podkreślił, że nie miał dostępu do sądu, który umożliwiałby mu określenie sposobu utrzymywania kontaktów z ubezwłasnowolnionym całkowicie synem. Wskazał na postanowienie Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu z dnia 4 października 2018 r., utrzymane w mocy postanowieniem Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 18 stycznia 2019 r., w którym to postanowieniu wyraźnie potwierdzono, z odniesieniem do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2018 r., że skarżący nie dysponuje legitymacją procesową do wystąpienia o sądowe rozstrzygnięcie o sposobie utrzymywania kontaktów z synem.

36. Rząd twierdził, że odpowiednie przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dotyczyły sposobu utrzymywania kontaktów między rodzicami a małoletnimi dziećmi. Nie miały one zatem zastosowania po tym, jak D.B. ukończył 18 lat. Rząd zapewnił ponadto, że żaden dorosły nie może być zmuszony do utrzymywania kontaktów z rodzicami wbrew własnej woli, co dotyczyło również osób ubezwłasnowolnionych.

37. W odniesieniu do aspektu procesowego Rząd twierdził, że skarżący miał do dyspozycji skuteczne krajowe środki odwoławcze. Gdyby zdecydował się z nich skorzystać, jego roszczenia zbadałyby odpowiednie sądy.

38. Na koniec Rząd twierdził, że skarżący był „uprawniony do kontaktu ze swoim dorosłym synem za jego zgodą” i argumentował we wnioskach, że nie doszło do ingerencji w prawo skarżącego do życia rodzinnego.

B. Ocena Trybunału

1. Zasady ogólne

39. Zgodnie z własnym orzecznictwem Trybunał zauważa, że kwestia istnienia lub nieistnienia „życia rodzinnego” jest zasadniczo kwestią faktyczną, zależną od istnienia bliskich więzi osobistych (*Marckx przeciwko Belgii*, wyrok z dnia 13 czerwca 1979 r., Seria A nr 31, s. 14 i nast., § 31 oraz *K. i T. przeciwko Finlandii* [WI], skarga nr 25702/94, § 150, ETPC 2001-VII).

40. Ponadto Trybunał przypomina zasadę, że zakres ochronny art. 8 nie obejmuje stosunków między rodzicami a dorosłymi dziećmi, chyba że „wykazane zostaną dodatkowe czynniki zależności inne niż zwykłe więzi emocjonalne” (zob. *Senchishak przeciwko Finlandii*, skarga nr 5049/12, § 55, 18 listopada 2014 r.; *Emonet i Inni przeciwko Szwajcarii*, skarga nr 39051/03, § 35, 13 grudnia 2007 r.; oraz *mutatis mutandis*, *Kwakye-Nti i Dufie przeciwko Holandii* (dec.), skarga nr 31519/96, 7 listopada 2000 r.).

41. W sprawie *Emonet i Inni* (cyt. powyżej) pierwsza skarżąca – osoba dorosła, która w wyniku poważnej choroby została sparaliżowana od pasa

w dół – wymagała opieki ze strony matki i partnera matki (dwóch pozostałych skarżących), z którymi mieszkała. Złożyła wniosek o przysposobienie przez partnera matki, który został uwzględniony, lecz zgodnie z prawem szwajcarskim wywołało to automatycznie zakończenie prawnego stosunku dziecka z rodzicem między pierwszą skarżącą a jej matką. Skarżący wnieśli skargę ze względu na ten skutek. Trybunał stwierdził, że:

(a) pomiędzy trojgiem skarżących istniała faktyczna więź rodzinna i występowały „dodatkowe czynniki zależności inne niż zwykłe więzi uczuciowe”, co było przesłanką do zastosowania art. 8 Konwencji (§§ 37-38);

(b) zerwanie stosunku matki z córką między pierwszą a drugą skarżącą w wyniku przysposobienia stanowiło ingerencję w korzystanie przez skarżące z prawa do poszanowania ich życia rodzinnego (§ 70).

42. Podstawowym celem art. 8 jest ochrona jednostki przed arbitralnymi ingerencjami władz publicznych. Mogą niemniej istnieć obowiązki pozytywne nierozdzielnie związane ze skutecznym „poszanowaniem” życia rodzinnego. Obowiązki te mogą obejmować przyjęcie środków mających na celu zapewnienie poszanowania życia rodzinnego nawet w sferze stosunków między jednostkami, w tym zarówno zapewnienie ram prawnych dla mechanizmów orzekania i egzekwowania, chroniących prawa jednostek, jak i wykonywanie w stosownych przypadkach szczególnych czynności (zob. m.in. *X i Y przeciwko Holandii*, 26 marca 1985 r., § 23, Seria A nr 91; oraz *mutatis mutandis*, *Osman przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, 28 października 1998 r., § 115, *Zbiór* 1998-VIII). Zarówno w kontekście negatywnym, jak i pozytywnym, należy mieć na uwadze sprawiedliwą równowagę, którą trzeba zachować pomiędzy konkurującymi ze sobą interesami jednostki i społeczności, w tym interesami innych zainteresowanych osób trzecich, jak też należy uwzględnić margines oceny państwa (zob. między innymi *Keegan przeciwko Irlandii*, 26 maja 1994 r., § 49, Seria A nr 290).

43. Trybunał wielokrotnie orzekał, że art. 8 obejmuje prawo rodzica do podjęcia środków celem połączenia z dzieckiem oraz obowiązek podjęcia takich środków przez władze krajowe. Dotyczy to nie tylko spraw związanych z przymusowym umieszczeniem dziecka w pieczy zastępczej i wdrożeniem środków opiekuńczych (zob. m.in. *Olsson przeciwko Szwecji* (nr 2), 27 listopada 1992 r., § 90, Seria A nr 250), ale także spraw, w których spory dotyczące kontaktów z dzieckiem i jego domicilium pojawiają się między rodzicami lub innymi członkami rodziny (zob. np. *Hokkanen przeciwko Finlandii*, 23 września 1994 r., § 55, Seria A nr 299-A).

44. Obowiązek podjęcia środków ułatwiających kontakt rodzica niesprawującego opieki z dzieckiem po rozwodzie, który to obowiązek ciąży na władzach krajowych, nie ma jednak charakteru absolutnego (zob. *mutatis mutandis*, *Hokkanen*, cyt. powyżej, § 58). Kluczowym zagadnieniem jest to,

czy władze te podjęły wszelkie niezbędne czynności, aby ułatwić kontakt w sposób zasadnie wymagany w szczególnych okolicznościach każdej sprawy (*ibid.*). Innym ważnym czynnikiem w postępowaniu dotyczącym dziecka jest fakt, iż czas nabiera szczególnego znaczenia, ponieważ zawsze istnieje niebezpieczeństwo, że jakiegokolwiek opóźnienie procesowe doprowadzi do faktycznego rozstrzygnięcia kwestii postawionej przed sądem (zob. *H. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, 8 lipca 1987 r., §§ 89-90, Seria A nr 120).

45. W tym względzie Trybunał podkreśla, że chociaż art. 8 nie przewiduje żadnych wyraźnych wymogów proceduralnych, to skarżący musi brać udział w całokształcie procesu decyzyjnego w stopniu wystarczającym do zapewnienia wymaganej ochrony jego interesów, zabezpieczonych przez ten artykuł (zob. *Fernández Martínez przeciwko Hiszpanii* [WI], skarga nr 56030/07, § 147, ETPC 2014 (fragmenty); *Elsholz przeciwko Niemcom* [WI], skarga nr 25735/94, § 52, ETPC 2000-VIII; *Z.J. przeciwko Litwie*, skarga nr 60092/12, § 100, 29 kwietnia 2014 r.; oraz *W. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, 8 lipca 1987 r., § 64, Seria A nr 121).

2. Zastosowanie powyższych zasad w niniejszej sprawie

46. Trybunał w pierwszej kolejności zauważa, że zarzuty skarżącego dotyczą okresu, w którym jego syn był już dorosły. W związku z tym, w świetle orzecznictwa Trybunału (zob. paragraf 40 powyżej) konieczne jest ustalenie, czy pomiędzy skarżącym a D.B. istniało „życie rodzinne”, a więc czy art. 8 Konwencji ma zastosowanie.

47. W tym zakresie Trybunał zauważa, że skarżący jest biologicznym ojcem D.B.; syn mieszkał z ojcem przez pierwsze dwa lata swojego życia. Następnie regularnie utrzymywali ze sobą kontakty przez cały okres dzieciństwa i młodości D.B. oraz łączył ich stosunek ojca z synem. Ponadto, zanim D.B. ukończył 18 lat, skarżący podjął niezbędne kroki, aby zabezpieczyć sposób utrzymywania z nim kontaktów w drodze postanowienia tymczasowego (zob. paragraf 7 powyżej). Na podstawie tego postanowienia skarżący utrzymywał kontakty z synem, dopóki A.R. nie została ustanowiona opiekunem D.B. i nie uchylono postanowienia (zob. paragrafy 9 i 12 powyżej). Już w tym kontekście Trybunał stwierdza, że nawet po ukończeniu 18 roku życia, D.B. należał do podstawowej rodziny skarżącego. Ponadto D.B. cierpi na zespół Downa i jest ubezwłasnowolniony całkowicie. W rzeczy samej, zgodnie z ustaleniami Sądu Okręgowego we Wrocławiu zawartymi w postanowieniu z dnia 18 stycznia 2019 r. (zob. paragraf 14 powyżej), D.B. nie reagował na zadawane mu pytania, a komunikacja pomiędzy nim a osobami, których nie znał, była niemożliwa. W świetle powyższego oczywistym jest dla Trybunału, że między skarżącym a jego synem występowały „dodatkowe czynniki zależności”, gdyż skarżący był jedną z bliskich osób, które potrafiły porozumieć się z D.B. Mając na względzie powyższe rozważania, Trybunał stwierdza, że chociaż

w rozpatrywanym okresie D.B. nie był już małoletni, między skarżącym a jego synem istniało „życie rodzinne” w rozumieniu art. 8 Konwencji, a zatem art. 8 ma zastosowanie w niniejszej sprawie.

48. Trybunał zauważa ponadto, że początkowo ingerencja w kontakty skarżącego z synem powodowana była brakiem zgody ze strony A.R. na utrzymywanie takich kontaktów. Jako że A.R. została ustanowiona opiekunem prawnym D.B. (zob. paragraf 11 powyżej), skarżący zwrócił się do sądów krajowych o rozstrzygnięcie o sposobie utrzymywania kontaktów z D.B. Sądy krajowe oddaliły jednak jego wniosek, co spowodowało, że skarżący nie utrzymywał żadnych kontaktów z D.B. przez ponad dwa lata.

49. Chociaż nie da się dokładnie wytyczyć granicy między pozytywnymi a negatywnymi obowiązkami państwa na podstawie art. 8, Trybunał podkreśla, że mające zastosowanie zasady są jednak podobne. W szczególności w obu przypadkach należy mieć na uwadze sprawiedliwą równowagę, którą trzeba zachować pomiędzy konkurującymi ze sobą interesami; w obu kontekstach państwo dysponuje też pewnym marginesem oceny (zob. *Evans przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* [WI], skarga nr 6339/05, § 75, ETPC 2007-I).

50. Jak wynika z orzeczeń sądów krajowych oraz uchwały Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2018 r., w niniejszej sprawie skarżący nie miał prawa wszcząć postępowania o rozstrzygnięcie o sposobie utrzymywania kontaktów z dorosłym synem, który był ubezwłasnowolniony całkowicie. Jednocześnie sąd, który badał pierwszy wniosek skarżącego, nie zawiadomił właściwego prokuratora o toczącym się postępowaniu. Podobnie nie podjął żadnych działań z urzędu. Dopiero po drugim wniosku skarżącego Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu postanowił zawiadomić prokuratora o postępowaniu¹. Trybunał zauważa jednak, że zarówno sądy, jak i prokurator korzystają w tym zakresie z pełnej swobody i mogą postanowić, że nie będą ingerowali bez podania zainteresowanemu powodów swojej decyzji.

51. Tym samym skarżący nie miał gdzie się zwrócić, aby zapewnić sobie prawo do utrzymywania kontaktów z synem, ponieważ nie istniały ramy prawne, które chroniłyby jego prawa rodzinne. W istocie w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2018 r. wyraźnie wykluczono takie prawo (zob. paragraf 22 powyżej). Trybunał zauważa, iż nic nie wskazuje na to, aby przedmiotowe ograniczenie służyło realizacji jakiegokolwiek uprawnionego celu lub mogło być uznane za „konieczne w demokratycznym społeczeństwie”, a Rząd nie podniósł argumentów przeciwnych. Ponadto Trybunał nie dostrzega, jakie konkurujące ze sobą interesy miałyby występować w rozpatrywanej sprawie. Skarżący jako ojciec biologiczny, który ma z synem istniejącą relację, niewątpliwie miał interes

¹ Sprostowano w dniu 24 października 2022 r.: tekst brzmiał „Dopiero dnia 17 listopada 2020 r. Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu postanowił zawiadomić prokuratora o postępowaniu”.

w kontynuowaniu tej relacji po wejściu D.B. w dorosłość i nic nie wskazuje na to, aby nie była ona korzystna dla syna.

52. W tym zakresie, odnosząc się do argumentów Rządu, Trybunał zauważa, że skarżący nie chciał utrzymywać kontaktów z synem wbrew jego woli, a przynajmniej nic w aktach sprawy na to nie wskazuje. Po pierwsze wydaje się, że stan zdrowia syna skarżącego uniemożliwiał mu wyrażenie własnej woli (zob. paragraf 14 powyżej). Po drugie skarżący nie dążył do wymuszonych kontaktów z synem. Wnosił raczej o przeprowadzenie postępowania sądowego, w którym rozstrzygnięto by zakres i częstotliwość kontaktów między nimi, gdyż opiekun D.B., A.R., odmówiła współpracy w utrzymaniu kontaktów ojca z synem. Oczywiście sąd powołany do wydania orzeczenia w tej sprawie musiałby zważyć interesy skarżącego i jego syna, gdyby były ze sobą sprzeczne lub gdyby okazało się, że syn nie życzy sobie utrzymywać kontaktów z ojcem.

53. Tymczasem w obecnym stanie prawnym sądy krajowe w ogóle nie zbadały wniosku skarżącego. Został oddalony z uwagi na brak jego legitymacji procesowej. Dopiero w dniu 17 listopada 2020 r., po tym, jak prokurator złożył wniosek, rozstrzygnięto o sposobie utrzymywania kontaktów (zob. paragraf 17 powyżej). Przed tą datą, czyli przez ponad dwa lata, skarżący był pozbawiony jakiegokolwiek kontaktu z synem. W związku z tym Trybunał powtarza, że czas jest ważnym czynnikiem w postępowaniu dotyczącym dziecka, ponieważ jakiegokolwiek opóźnienie może doprowadzić do pewnego wyobcowania; zdaniem Trybunału zachodzi takie prawdopodobieństwo również w odniesieniu do młodej osoby dorosłej z głębokim upośledzeniem umysłowym.

54. Trybunał uważa zatem, że w okresie, o którym mowa powyżej, władze nie wywiązały się z pozytywnego obowiązku podjęcia środków mających na celu przywrócenie kontaktu między skarżącym a jego synem. Nawet uwzględniając margines oceny państwa, Trybunał stwierdza, że brak jakichkolwiek uregulowań prawnych, które chroniłyby prawo skarżącego do jego życia rodzinnego w sytuacji, gdy jego dorosły syn jest ubezwłasnowolniony całkowicie, stanowi naruszenie art. 8 Konwencji.

V. ZASTOSOWANIE ART. 41 KONWENCJI

55. Artykuł 41 Konwencji stanowi:

„Jeśli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów, oraz jeśli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie”.

A. Szkoda

56. Skarżący zażądał kwoty 200 000 euro (EUR) tytułem zadośćuczynienia za szkodę niemajątkową.

57. Rząd podniósł, że kwota żądana przez skarżącego jest nadmierna i nieuzasadniona.

58. Trybunał, opierając się na zasadzie słuszności, przyznaje skarżącemu kwotę 10 000 EUR tytułem zadośćuczynienia za szkodę niemajątkową, powiększoną o podatek należny od tej kwoty.

B. Koszty i wydatki

59. Skarżący nadto domagał się kwoty 3600 EUR z tytułu kosztów i wydatków poniesionych na zastępstwo procesowe przed Trybunałem oraz 110 EUR z tytułu kosztów tłumaczeń.

60. Rząd twierdził, że nie wykazano, iż żądane koszty i wydatki zostały rzeczywiście i koniecznie poniesione.

61. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału skarżącemu przysługuje prawo do zwrotu poniesionych kosztów i wydatków tylko wówczas, gdy wykazał, że były one rzeczywiście poniesione oraz że były konieczne i uzasadnione co do wysokości. W niniejszej sprawie, uwzględniając posiadaną dokumentację oraz powyższe kryteria, Trybunał uznaje, że uzasadnione będzie przyznanie pełnej żądanej kwoty – 3710 EUR, pomniejszonej o kwotę 850 EUR otrzymaną w ramach systemu pomocy prawnej Trybunału i powiększonej o podatek należny od tej kwoty.

Z TYCH PRZYCZYN TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE

1. *uznaje* skargę za dopuszczalną;
2. *orzeka*, że doszło do naruszenia art. 8 Konwencji;
3. *orzeka*,
 - (a) że pozwane państwo winno, w terminie trzech miesięcy od daty, w której niniejszy wyrok stanie się ostateczny zgodnie z art. 44 ust. 2 Konwencji, uiścić na rzecz skarżącego następujące kwoty, przeliczone na walutę pozwanego państwa według kursu obowiązującego w dniu płatności:
 - (i) 10 000 EUR (dziesięć tysięcy euro) plus wszelkie należne podatki, tytułem zadośćuczynienia za szkodę niemajątkową;
 - (ii) 2860 EUR (dwa tysiące osiemset sześćdziesiąt euro), plus wszelkie podatki należne od skarżącego, tytułem poniesionych kosztów i wydatków;

WYROK W SPRAWIE BIERSKI PRZECIWKO POLSCE

- (b) że od upływu wyżej wskazanego terminu trzech miesięcy aż do momentu uregulowania należności, należne będą odsetki zwykłe od określonej powyżej kwoty, naliczone według stopy równej marginalnej stopie procentowej Europejskiego Banku Centralnego obowiązującej w tym okresie, powiększonej o trzy punkty procentowe;
4. *oddala* pozostałą część roszczenia skarżącego dotyczącego słusznego zadośćuczynienia.

Sporządzono w języku angielskim i obwieszczono pisemnie 20 października 2022 r., zgodnie z Regułą 77 §§ 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Renata Degener
Kancierz

Marko Bošnjak
Przewodniczący